

Gondolatok a térségek versenyképességéről

Lukovics Miklós¹

Egyre inkább elfogadottá válik, hogy nem csak a vállalatok, hanem a területi egységek is versenyeznek egymással. A versenyben való helytállást kifejező versenyképesség fogalma mára a globalizáció alapfolyamatai, a globális verseny speciális jellemzőinek következtében a közgazdaságtan és az üzleti tudományok egyik központi fogalmává vált. A térségi versenyképességgel kapcsolatos kutatások az utóbbi évtizedben jelentős eredményeket értek el, így a kutatók letisztult fogalmi keretek között végezhetik tudományos munkájukat. A letisztult fogalmi keret egyre kifinomultabb empirikus elemzéseknek adott alapot, melynek eredményeképpen egyre változatosabb módszertani háttérrel születtek és születnek versenyképességi elemzések és versenyképességi kiadványok különböző aggregációs szintű területi egységek versenyképességével kapcsolatban. A térségi versenyképességhez kapcsolódó demonstrációs modellek is egyre informatívabb formát öltöttek, melyek közül kiemelkedik a versenyképesség piramis-modellje, mely a modellek közül kimagasló nemzetközi ismertséget és elismertséget ért el.

Tanulmányunkban körüljárjuk a térségi versenyképesség fogalmát, megvizsgáljuk annak hátterét, alkotóelemeit, üzenetét. Ezt követően áttekintjük a versenyképesség mérési lehetőségeit, majd bemutatjuk a piramis-modell alaplogikáját és legfontosabb nemzetközi felhasználásait. Tanulmányunk záró fejezetében bemutatjuk a piramis-modell újragondolásának logikai menetét, az újrafogalmazott piramis-modellt, és a versenyképességi függvényt.

Kulcsszavak: regionális versenyképesség, piramis-modell, újrafogalmazott piramis-modell

1. Bevezetés

Közismert, hogy napjaink uralkodó folyamata, a globalizáció a gazdasági térszerkezetet is erőteljesen befolyásolja. A vállalatok tartós versenyelőnyeit megtestesítő gazdasági tevékenységek térbeli elhelyezkedése a piaci versenyben való sikeres helytállást egyre markánsabban meghatározza. A globalizáció újrafogalmazza a nemzetközi munkamegosztásban betöltött szerepeket, melynek eredményeképpen a területi egységek specializációra kényszerülnek. Mindez a helyi adottságok szerepét is átértékeli.

---

¹ Lukovics Miklós, PhD, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Közgazdaságtani és Gazdaságfejlesztési Intézet (Szeged).

Az előbbiek egyenes következményeként egyre jelentősebben érzékelteti hatását a helyi szint felértékelődése, mint azon kulcskompetenciáknak helyet adó tér, ahol a vállalatok tartós versenyelőnyei koncentrálnak, és ahol a helyi szereplők összefogásukkal érvényre tudják juttatni gazdaságfejlesztési elképzeléseiket. A gazdasági előnyök elsődleges vizsgálati területi egysége ugyanis a *lokális térség*, amelyen belül úgy lehet munkahelyet változtatni, hogy közben nem kell lakást cserélni (lényegében egy ingázási övezet). A regionális elemzésekben ebből adódóan egyre nagyobb figyelmet kell szentelni a lokális térségek vizsgálatának (Lengyel–Szakálné Kanó 2012).

A nemzetközi tapasztalatok alapján elmondható, hogy a *lokális térségek kiinduló helyzetét, adottságait figyelembe véve térségtípusonként igen eltérő fejlődési pályák valószínűsíthetőek*, reálisan csak igen kevés térségben lehet tudásteremtésen alapuló gazdasági fejlődésre számítani. Ez azonban a globalizáció természetes velejárója, hiszen az országok specializációja mellett napjainkban már a lokális térségek gazdasága is erőteljesen specializálódik a szűkösen és térségenként differenciáltan rendelkezésre álló erőforrások miatt. A lokális térségek döntő többségében hiányzik a tudásalapú gazdaság tényezőinek kritikus tömege (városnagyság, munkaerő felkészültsége, infrastruktúra színvonala), az innovációs kapacitás megléte, specializáltsága, a felsőoktatás kapacitása, illetve színvonala stb.

A lokális térségek elemzésére egyfajta lehetőséget kínál a versenyképesség fogalma, amely a globális verseny speciális jellemzőinek következtében a közgazdaságtan egyik központi fogalmává vált. A gazdasági hatások térbeliségének vizsgálatát a nemzetközi szakirodalom egyértelműen a *versenyképességhez* köti, főleg az országok versenyképességének vizsgálatára vannak alaposan kidolgozott modellek. Az Európai Unió 2007 és 2013 közötti programozási időszaka szintén kiemelt figyelmet szentel a versenyképességnek, valamint az azt befolyásoló tényezők javításának a kohézió és a felzárkózás érdekében. A regionális versenyképesség erősítése szerte az Európai Unióban mindenkinek érdeke, hiszen fokozza az EU gazdaságának növekedési potenciálját.

2. A regionális versenyképesség fogalmi háttere, felértékelődése

Napjaink egyik legfontosabb kihívása annak megismerése, *hogyan lehet versenyezni a globális gazdaságban*. Egyre inkább elfogadottá válik, hogy nem csak a vállalatok, hanem a *terület egységek is versenyeznek* egymással. A versenyben való helytállást kifejező versenyképesség fogalma mára a globalizáció alapfolyamatai, a globális verseny speciális jellemzőinek következtében a közgazdaságtan és az üzleti tudományok egyik *központi fogalmává* vált. De nemcsak az elméleti kérdésekkel foglalkozó kutatók, hanem a gazdaságpolitikusok is a versenyképesség, mint „hívószó” köré

szövik programjaikat. Ezzel összefüggésben, az Európai Unióban a harmonikus, kiegyensúlyozott területi fejlődés megvalósítását célzó regionális politika évek óta a régiók versenyképességének javítását tartja a kohézió és a felzárkóztatás egyik legfontosabb, leghatékonyabb eszközének. A területi versenyről, illetve a regionális versenyképesség fogalmi megközelítéseiről igen alapos, a témakört körbejáró munkák jelentek meg (Lengyel 2003, Lengyel–Rechnitzer 2000, Lengyel 2010), de ennek ellenére ez a kérdéskör még viták keresztjében áll, a széles körben elfogadható álláspontokhoz további alapos kutatásokra, a fogalmak és eddigi eredmények pontosítására van szükség.

A területi egységek versenyképességének tárgyalása előtt mindenképpen célszerű áttekinteni *a területi egységek versenyéhez kapcsolódó alapgondolatokat*. Értelmezhető-e egyáltalán a közgazdaságtan egyik legfontosabb fogalma, a verseny területi egységekre, avagy nem? Ha nem értelmezhető, akkor nem beszélhetünk a területi egységek versenyképességéről sem. Ha értelmezhető a területi verseny, akkor több kérdés felmerül, pl. mit értünk alatta, melyek a főbb jellemzői? Minden területi egység részt vesz-e benne, és szükségszerűen vannak-e a területi versenynek vesztesei is, avagy csak győztesekről beszélhetünk? A feltett kérdések a mai napig heves vitákat váltanak ki a témával foglalkozó kutatókból. *Egységes álláspont nem alakult ki*, azonban a fő irányzatok mindenképpen elkülöníthetőek.

Markáns és közismert álláspontot képvisel az országok, így a területi egységek közötti verseny kérdésében Paul Krugman, amely megegyezik Michael Porter 90-es évek elején kifejtett véleményével. Eszerint *a verseny területi egységekre nem alkalmazható* fogalom, megalapozottabb és korrektebb, ha a *termelékenységet* használjuk arra, amit a versenyképesség fejezne ki. Krugman indoklása logikailag összefogott (Lengyel 2003):

- A nemzetgazdaságok nem hasonlíthatók a vállalatokhoz: a sikertelen területi egységeket nem lehet bezárni, mint a sikertelen vállalatokat. Nincs jelen tehát a piactisztító hatás, amely a vállalatok relációjában könyörtelenül dolgozik.
- A leegyszerűsített modellfeltevések következtében az országok közötti kereskedelem nem zérus összegű játék, míg a vállalatok versenye közel áll ahhoz: miközben egy vállalat sikeressége esetén a versenytársai tönkremehetnek, tehát a nyertes-vesztes szituáció igen gyakori, addig az országok és területi egységek komparatív előnyeik alapján specializálódhatnak és kereskedhetnek egymással. Az egymással kereskedelmi kapcsolatban álló országok mindegyikének javulhat a gazdasági teljesítménye, azaz mindegyik ország egyidejűleg nyertes lehet, vagyis területi egységek esetén nem csak mások rovására lehet fejlődni.
- Versenyről nem, hanem csak bizonyos rivalizálásról lehet szó: a pozícióért, hatalomért, amely nem vethető össze a vállalati versennyel. Az országok jólé-

te hosszabb távon termelékenységtől függ, ezért arra kell figyelni a rivalizálásban elért sikerek vizsgálatakor.

Véleményem szerint is helytállóak Krugman gondolatai, az országok a komparatív előnyök alapján sikeresen vehetnek részt a nemzetközi versenyben. Továbbá az is egyértelmű, hogy az országok és térségek „versengése” nem hasonlít a vállalatok közötti piaci versenyhez. Viszont a gyakorlatban megfigyelhető, hogy a régiók, főleg nagyvárosok közül csak azok képesek a gyors fejlődésre, amelyek „versenystratégiát” dolgoznak ki és hajtanak végre. Ezt a „rivalizálást” a regionális tudomány több neves képviselője (pl. Begg, Camagni, Malecki, Polenske) már a „területi verseny” fogalomkörébe sorolja.

A területi egységeknél meg kell különböztetni az országok közötti és az országokon belüli (szubnacionális) térségek közötti versenyt. Az országok közötti versenyben valóban a komparatív előnyök a mérvadók, de az országon belüli szubnacionális térségeknél már az abszolút előnyök (Lengyel–Rechnitzer 2004, Lengyel 2009). Főleg azért, mert egy országon belül nem teljesülnek a komparatív előnyök elméletének alapfeltevései (pl. a tényezők mobilak). Az abszolút előnyök pedig a vállalati, iparági döntésekkel szoros kapcsolatban állnak, azaz kötődnek a vállalati versenyhez.

Lengyel (2010) szerint Malecki az országon belüli térségek versenyében a *szűkösséget* alapvetően két tényezőre vezeti vissza: az új piaci szegmensekben történő, speciális szakértelmet igénylő befektetésekre, valamint a tehetséges szakemberekre. A vállalatok a települések sokaságából választhatnak telephelyet, ezért a városok versenyeznek egymással a szűkösen rendelkezésre álló jövedelmező cégek „odavonulásában”: a versenyben nemcsak pénzügyi kedvezmények (adókedvezmények, támogatások stb.), hanem elsősorban az előnyös üzleti környezet (az infrastruktúra színvonala, az oktatási intézmények rugalmassága és minősége, az átlátható jogi szabályozás stb.) a döntő (Lengyel 2005). Egy-egy komolyabb üzleti befektetés esetén a városok tucatjai „licitálnak”, versenyeznek egymással felkínálva kedvezményeket, a szükséges üzleti környezet elemeinek kialakítását stb.

Felfogásom szerint a területi verseny fogalmára nem feltétlenül a hagyományos vállalati analógia (túlél/tönkremegy) a megfelelő. A vállalatok versenyénél sokkal jobban hasonlít a térségek versenyé az *egyéni sportversenyek*hez (futás, kérempározás, úszás stb.), ahol a legjobban teljesítő versenyzők győznek, de a többi versenyzőt – a győzelemről való lemaradás lelki fájdalmain kívül – semmilyen hátrány nem éri, újra indulhatnak a következő versenyben. *Azaz álláspontom az, hogy létezik területi verseny, de elfogadva Krugman érvelését, annak jellemzői alapvetően eltérnek a vállalatok közötti piaci versenytől.*

Állásfoglalásom szerint tehát értelmezhető területi egységek viszonylatában is a verseny, ebből kifolyólag *van értelme területi versenyképességgel is foglalkozni.* A

területi verseny fogalma viszont eltér a vállalati verseny értelmezésétől: „*egy olyan folyamat, amely a területi egységek között zajlik és célja a régióban, városban élők jólétének növelése a regionális, helyi gazdaság fejlődésének elősegítésével, amely fejlődést bizonyos csoportok a helyi politikákon keresztül más térségekkel versengve, rivalizálva próbálnak befolyásolni explicit vagy gyakran implicit módon*” (Lengyel 2003, 153. o.).

A területi verseny fenti értelmezése, időnként árnyalatnyi eltérésekkel, de *széles körben elfogadottá vált* a regionális tudomány szakértői között. Porterhez hasonlóan, aki későbbi munkáiban versenyképesség alatt a termelékenység magas szintjét és növekedési ütemét értette, a területi egységeknél is a termelékenység vált ez egyik legfontosabb mutatóvá (Lengyel 2000). Porter tehát elfogadja a területi verseny létezését, amit az iparágakra, a térségben működő klaszterekre vezet vissza és erre alapozva a „verseny új gazdaságtanát” is definiálta (Lengyel 2003).

A területi verseny felismerése vonta maga után, hogy értelmeznünk kell: mit tehetünk, hogy ebben a versenyben sikeres legyen a régió? Azaz hogyan javítható a régió versenyképessége? A globális feltételeket figyelembe véve dolgozták ki a területi verseny bemutatott fogalmán alapuló *sztenderd versenyképesség* fogalmát, amelyik a nemzetközi piacokon értékesíthető (azaz versenyképes) termékek előállítására mellett elvárja, hogy egyúttal a lakosság jóléte, életszínvonala is emelkedjen (Lengyel 2003).

A sztenderd versenyképességi definíciót először az Egyesült Államok Versenyképességi Tanácsa, majd a 90-es években az OECD több munkabizottsága is elfogadta (Lengyel 2000). A versenyképességnek a hazai és a nemzetközi szakirodalomban többféle definícióját publikálták², melyek sokszor eltérően értelmezik a versenyképesség területi egységekre való alkalmazhatóságát. Nyilván az alkalmazott megközelítés maga után vonja a versenyképesség empirikus elemzése során alkalmazható módszertant is.

A versenyképességnek közismert, különféle megközelítései közül kutatásaim során a legszélesebb konszenzuson alapuló, a területi verseny ismertett definíciójából kiinduló *egységes versenyképességi definícióra támaszkodom*: „*a vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek és nemzetek feletti régiók képessége relatíve magas jövedelem és relatíve magas foglalkoztatottsági szint tartós létrehozására, miközben a nemzetközi (globális) versenynek ki vannak téve*” (Lengyel 2000, 974. o.).

Az egységes versenyképességi definíció az Európai Unió dokumentumaiba először a hatodik periodikus jelentésben került 1999-ben. Az Európai Unió bizottsági anyagai, valamint a szakértők többsége is erre a fogalomra támaszkodik, amikor

---

² A többféle fogalmi meghatározás véleményünk szerint a probléma igen összetett jellegére, komplexitására világít rá.

versenyképességről beszél. Az Európai Unió jogszabályalkotásába és a gazdaságpolitikai szemléletébe egyaránt beépült, egyre inkább felhasználják a területfejlesztési és regionális politika során (Lengyel–Rechnitzer 2000, Lengyel–Rechnitzer 2013a, 2013b). Ennek elsődleges oka az, hogy a közgazdászok által elvárt termelékenység mellett az Európai Unióban a foglalkoztatottság növelése is kiemelt cél (Lengyel 2000), s az egységes definíció mindkettőt magában foglalja.

A definíció jelentős előnye, hogy igen széles körben értelmezhető, hiszen a vállalatoktól a régiókon át kiterjed egészen a nemzetek feletti régiókra is. Tartalmazza továbbá a globalizáció egyik legfontosabb kihívásának, a nyitottságnak a kritériumát is. A fogalmi megközelítés ezen felül kényelmes, hiszen két mérhető közgazdasági kategóriát emel ki: a jövedelmi és a foglalkoztatottsági szintet. Ezeknek azonban *relatív magas* értékét várja el, vagyis nemcsak az abszolút nagyság a döntő, hanem valamihez képesti viszonyítás. Ez történhet:

1. a térség korábbi önmagához képest;
2. hasonló adottságokkal rendelkező, hasonló nagyságú, általában szomszédos területi egységekhez képest.

A fogalomnak fontos eleme a *tartósság*, vagyis nem átmenetileg kell rendelkeznie a területi egységnek a megfelelő paraméterekkel, mert az önmagában még nem elégíti ki a versenyképesség fogalmát. Fontos, hogy hosszú távon legyen mérhető a két kategória relatív magas értéke. A relatív magas foglalkoztatottsági szint elvárása társadalompolitika célt tükröz: a jólét a foglalkoztatottságon keresztül tud szétterülni a térben, és ez társadalmi békéhez vezet. Megjegyezzük, hogy a definíció első, kevésbé széles körben használt változatait még országokra használták, azonban a 90-es évek közepétől egyre szélesebb körben kezdett elterjedni a regionális alkalmazás is (Lengyel 2004).

A fentiekből kiindulva a *regionális versenyképesség* új tartalmat nyert: az életszínvonal tartós javulását szolgáló, a *globális viszonyok közepette olyan fenntartható regionális gazdasági növekedés, amely magas foglalkoztatottsági szint mellett valósul meg* (Lengyel 2010). A fentiekből is érzékelhető, hogy a versenyképesség egységes felfogásán alapuló *regionális versenyképesség* fogalomnak nincs egyetlen kiemelt mutatója, hanem egymáshoz szorosan kapcsolódó, viszonylag *jól mérhető és egyértelmű közgazdasági kategóriák együttesének* halmaza (Lengyel 2010).

A regionális versenyképesség olyan *fenntartható regionális gazdasági növekedést* jelent, amelyik magas foglalkoztatottsági ráta mellett magas termelékenységből származik (Lengyel 2006), amelyben nemcsak az egyes kategóriák abszolút szintje, hanem *növekedési ütemük* is fontos. Szoros kapcsolat van az egy lakosra jutó GDP-vel mért regionális gazdasági növekedés, a munkatermelékenység és a foglalkoztatottság között. A versenyképesség fogalmában megjelenik egy kettősség is:

nemcsak a közelmúltbeli és jelenbeli helytállást, hanem a jövőbeli sikeresség esélyét, a *képességet* is beleértjük (Lengyel 2006).

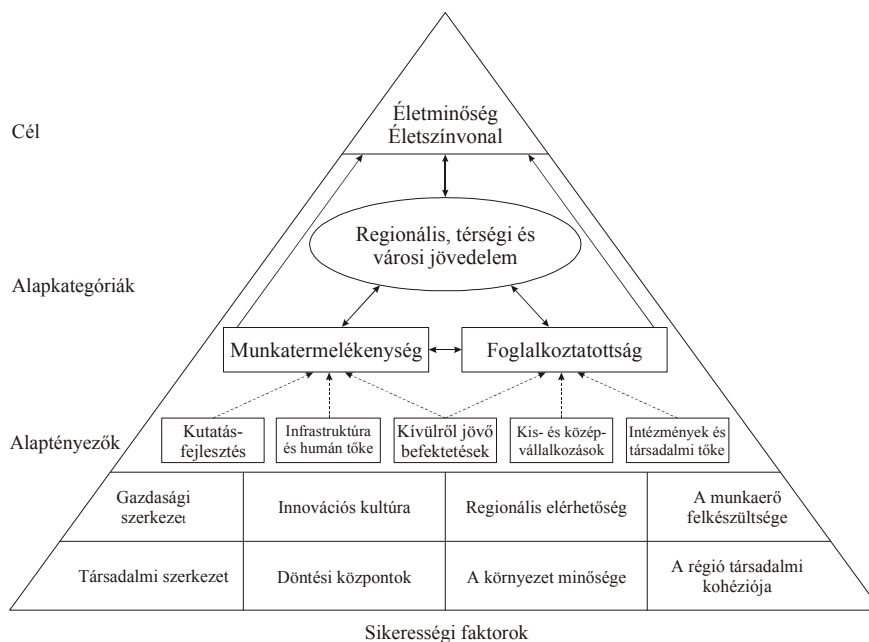
3. A régiók versenyképességének piramis-modellje

A régiók versenyképességének *piramis-modellje* a versenyképesség egységes definíciójára épül, mely fogalmi megközelítés kényelmes, hiszen két mérhető közgazdasági kategóriát emel ki: a jövedelmi és a foglalkoztatottsági szintet (Lengyel 2000). A definíció egyaránt kiterjed a vállalatokra, valamint a különböző szintű területi egységekre, így komplex fogalom. A modell csúcsán a végső cél, az életminőség, az életszínvonal javítása található, másképpen *outcomes* (1. ábra).

Ehhez három, egymásra épülő szinten keresztül vezet az út (Lengyel 2000):

1. *Alap kategóriák*: a versenyképesség egységes definíciójából következő *mérhető* kategóriák, a jövedelem, a munkatermelékenység és a foglalkoztatottság.
2. *Alaptényezők*: a versenyképességet *javító* stratégiai fejlesztések. Ezek közvetlenül, általában rövid időtávon belül hatnak. Az Európai Unió hatodik periodikus jelentésében faktoranalízissel határozták meg azon alaptényezőket, amelyek a régiók fejlettsége közötti szóródás szignifikáns hányadát magyarázzák, így a régiók versenyképességét meghatározzák. A piramis középső részén tehát a gazdaságfejlesztéshez, stratégiai programozáshoz alkalmazható alaptényezők találhatók, amelyekre épülnek az egységes versenyképesség definíciójában szereplő alap kategóriák.
3. A piramis talapzatát a *sikerességi faktorok* alkotják. Ezek közvetetten, általában hosszabb távon fejtik ki hatásukat a régiók versenyképességére. Az egymás alatt elhelyezkedő sikerességi faktorok szoros korrelációt mutatnak egymással. A sikerességi faktorok az EU-s felosztásban az inpu ttényezőknek feleltethetők meg.

1. ábra A régiók versenyképességének piramis-modellje

Forrás: Lengyel (2003, 292. o.)

A fentebbiekből egyértelműen kiderül, hogy a piramis-modell a versenyképesség egységes fogalmára támaszkodva egyaránt törekszik az *ex post*³, valamint az *ex ante*⁴ tényezők figyelembe vételére (Lengyel 2003). A piramis-modell *ex post* tényezői az alap kategóriák, az *ex ante* tényezői pedig az alaptényezők és a sikerességi faktorok. A versenyképességre ható tényezőket ugyanis általában két csoportra osztjuk aszerint, hogy a gazdaságfejlesztéssel milyen kapcsolatba hozhatók. Az egyik csoportot a versenyképességre rövidebb időtávon ható, a regionális gazdaságfejlesztési programokkal megerősíthető, elsősorban gazdasági tényezők, az ún. alaptényezők alkotják, amelyek fejlesztése közvetlenül javíthatja a régióban működő vállalatok versenyképességét is. A tényezők másik csoportját elsősorban olyan gazdaságon kívüli tényezők, az ún. sikerességi faktorok alkotják, amelyek hosszabb távon alapvetően megmagyarázzák a régió versenyképességét, de gazdaságfejlesztési programokkal alig lehet hatni rájuk (Lengyel 2010). Ezen érvelés alapján a piramis-

³ Realizált versenyképességet leíró tényezők, a gazdaság múltbeli teljesítményéből indulnak ki, főként output jellegű adatokat használnak (Lengyel 2003).

⁴ Feltételes versenyképességet leíró tényezők, a gazdasági teljesítmény jövőbeli növelésének képességét, a vállalatok jövőbeli sikerességének helyi szintű háttérfeltételeit fejezik ki (Lengyel 2003).

modellhez legközelebb az evolucionista közgazdaságtan, valamint az endogén növekedési elmélet áll.

A *piramis-modell tehát* az egységes versenyképesség fogalmából kiindulva összegzi a regionális versenyképesség mérésének mutatóit és javításának tényezőit. A modell szerint a jólétet a magas foglalkoztatottságból és magas munkatermelékenységéből származó magas jövedelem biztosítja. A termelékenység növelése elsősorban a vállalkozások versenyelőnyeit erősíti, ezzel szemben a foglalkoztatottság magas szinten tartása, a munkából kikerülők részére perspektivikus iparágakban (főleg üzleti szolgáltatásokban) történő munkahelyteremtés társadalmi célokat jelenít meg (Lengyel–Lukovics 2006).

A piramis-modell az elmúlt évtizedben jelentős nemzetközi sikert ért el, mind elméleti vizsgálódások, mind gyakorlati alkalmazások alapjául szolgált. A piramis-modellre épülő nemzetközi munkák közül kiemelhető Berumen⁵, Bulu⁶, Espejo–Hidalgo⁷, Gardiner et al.⁸, Milena⁹, Rahaman–Lourenco¹⁰, Resch¹¹, Sinabell¹², Snieska–Bruneckienė¹³, Tijanic¹⁴, Thissen et al.¹⁵, Vukovic–Wei¹⁶ munkássága. A

---

⁵ Berumen, S. A. (ed.) (2008): *Cambio tecnológico e innovación en las empresas*. ESIC Editorial, Madrid.

⁶ Bulu, M. (ed.) (2012): *City competitiveness and urban subsystems: Technologies and applications*. IGI Global, Hershey.

⁷ Espejo, J. M. – Hidalgo, M. A. (2011): Un indicador de competitividad para las provincias españolas. *Revista de Estudios Regionales*, No. 92, 43-84. o. ISSN 0213-7585.

⁸ Gardiner, B. – Martin, R. – Tyler, P. (2004): Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions. *Regional Studies*, 9, 1045-1068. o.

⁹ Milena, V. (2009): What makes Piedmont catching-up? In Vrontism, D. – Weber, Y. – Kauffmann, R. et al. (eds): *Managerial and entrepreneurial developments in the mediterranean area*. University of Salerno, 1866-1878. o.

¹⁰ Rahaman, K. R. – Lourenco, J. M. (2011): The role of GIS in city competitiveness. In Bulu, M. (ed.): *City competitiveness and urban subsystems: Technologies and applications*. IGI Global, Hershey, 35-60. o.

¹¹ Resch, J. (ed.) (2008): *Handbuch Lernende Regionen Grundlagen*. Österreichisches Institut für Erwachsenenbildung (ÖIEB), Wien.

¹² Sinabell, F. (ed.) (2011): *Indikatoren für die Auswirkungen des Programms der Ländlichen Entwicklung 2007/2013 in Österreich*. Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung, Statistik Austria, Universität für Bodenkultur Wien.

¹³ Snieska, V. – Bruneckienė, J. (2009): Measurement of Lithuanian Regions by Regional Competitiveness Index. *Engineering Economics*, 1, 45-57. o.

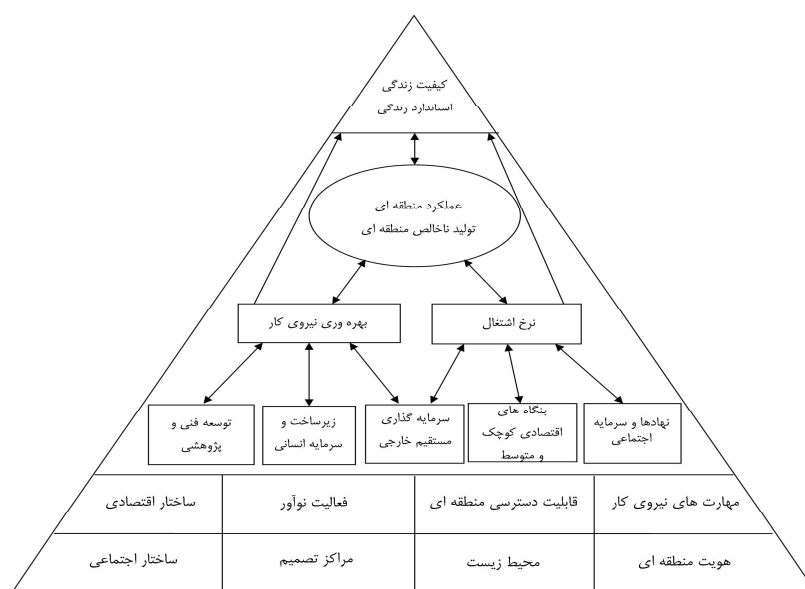
¹⁴ Tijanic, L. (2010): Regionalna (ne) konkurentnost u republici Hrvatskoj. *Ekonomski Pregled*, 61(7-8), 419-454. o.

¹⁵ Thissen, M. – van Oort, F. – Diodato, D. – Ruijs, A. (2013): *Regional Competitiveness and Smart Specialization in Europe: Place-based Development in International Economic Networks*. Edward Elgar, Cheltenham.

¹⁶ Vukovic, D. – Wei, L. (2010): Regional competitiveness: the case of Western China. *The Journal of the Geographic Institute 'Jovan Cvijic' SASA*, Beograd, Vol. 60, No. 1, 107-124. o.

modell adaptációja különféle betűkarakterekkel is megjelent, melyek közül az érdekesség kedvéért az iráni változatot mutatjuk be (2. ábra).¹⁷

2. ábra A piramis-modell iráni változata

Forrás: Dadashpoor–Ahmadi (2010)

4. Az újrafogalmazott piramis-modell és a versenyképességi függvény

Lengyel Imre a 2010-es évek elején a nemzetközi impulzusok hatására a piramis-modell újragondolásába, finomításába kezdett. Az újrafogalmazott piramis modell egyaránt épít az endogén növekedés elméletekre és a területi irányzatokra. A piramis modell átdolgozásánál a modell tetején elhelyezkedő cél, az alapkategóriák és a sikerességi faktorok nem változnak, de az alaptényezőkben változás következett be mind nevezéktanában, mind tartalmában az alábbiak által vezérelve (Lengyel 2012a, 2012b, Lengyel–Vas 2014):

¹⁷ Dadashpoor, H. – Ahmadi, F. (2010): Regional Competitiveness as a new approach in regional development. *Rahborde Yas*, No. 22, 51-80. o.

1. Az endogén növekedési elméleteknél alapul vett szokásos tényezők, a munka, a tőke és a technológia az újrafogalmazott modellben is fellelhetőek:
  - a tőke a modellben a működő tőke és FDI alaptényezőben;
  - a munka a modellben a humán tőke alaptényezőben;
  - a technológia a modellben a kutatás és technológia fejlettség alaptényezőben jelenik meg.
 A modell érdekessége, hogy az endogén növekedési és fejlődési elméletek ötvözeteként is interpretálható abban az értelemben, hogy az endogén fejlődés elméletekben megfogalmazódó társadalmi tőke és intézmények, illetve az aktualizált gazdasági bázismodellben fontos traded szektorok és klaszterek is bekerültek a piramis modell alaptényezői közé.
2. A modell leképezi a *Porter* által definiált versenyelőny forrásokat is abban az értelemben, hogy a vállalati működés és stratégia kifinomultsága tetten érhető a kutatás és technológia fejlettsége, valamint a működő tőke és FDI alaptényezőben. Ezen felül a helyi üzleti környezet minősége, mint versenyelőny forrás a modellben a humán tőke alaptényező, és a társadalmi tőke és intézmények alaptényező logikájában van jelen, illetve megjelenik a traded szektorok és klaszterek logikája is.

A térségi versenyképességi kutatások fontos mérföldköve a regionális versenyképességi függvény kutatása, mely azonban még nem nyerte el végleges alakját, tudományos vizsgálatok középpontjában van. Lengyel (2012b) tanulmányában a piramis-modell újragondolásához szorosan kötődik a regionális versenyképességi függvény (RCF: Regional Competitiveness Function). Ennek lényege, hogy segítségével a versenyképesség alapkategóriái és alaptényezői közötti összefüggések mélyebben vizsgálhatóak.

$$RC = f(RTD, HC, PC, RSC, SCI),$$

ahol:

- RC a versenyképesség alapkategóriái;
- RTD a módosított piramis-modell Kutatás és technológiai fejlettség alaptényezője;
- HC a módosított piramis-modell humán tőke alaptényezője;
- PC a módosított piramis-modell működő tőke és kívülről jövő befektetések alapkategóriája;
- RSC a módosított piramis modell traded szektorok és klaszterek alapkategóriája;

SCI a módosított piramis modell társadalmi tőke és intézmények alapkategóriája.

Az függvény tehát lényegében a három alapkategóriával mért megvalósult versenyképesség és a rá ható alaptényezők közötti kapcsolatokat fejezi ki, a hagyományos regionális gazdasági növekedés elméletét kiegészítve az endogén növekedés és fejlődés irányzatok újabb gondolataival (Lengyel 2012b).

5. Összegzés

Felfogásom szerint tehát *értelmezhető a verseny fogalma területi egységek között*, de ez eltér a vállalatok közötti versenytől. A területi verseny természetével és konkrét résztvevőivel jelen értekezés keretében bővebben nem foglalkozom. A területi egységek közötti egyre élesedő verseny váltotta ki napjainkra a *regionális versenyképesség* fogalmának látványos *előtérbe kerülését*, mely az Európai Unió dokumentumaiban és kohéziós politikájában is nyomon követhető. A regionális versenyképesség erősítése az Európai Unióban mindenkinek érdeke, így a 2014-2020-as programozási periódusban kiemelt figyelmet fordítanak a regionális versenyképességnek, valamint az azt befolyásoló tényezők javításának a kohézió és a felzárkózás érdekében.

A regionális versenyképesség többféle közismert definíciója közül a legszélesebb körben elfogadott *egységes definíció* alkalmas arra, hogy empirikus elemzések alapjául szolgáljon. Az egységes definíciót kibontó demonstrációs modellek közül a *piramis-modell* az, amely logikai felépítése és a nemzetközi tudományos életben kivívott konszenzusa alapján képes arra, hogy empirikus vizsgálatok indikátorszelektív folyamatát koordinálja, és az elemzés logikai ívét biztosítsa. A piramis-modell lényegében „kibontja” az elemzés alapjául szolgáló egységes versenyképességi definíciót, ami lehetővé teszi azt, hogy mindvégig *zárt rendszerben gondolkodva következetesen használjuk* az elemzés lefolytatásához szükséges fogalmakat. A piramis-modell a regionális tudomány és a versenyképességi kutatások egy kiemelten fontos mérföldkövévé vált.

Felhasznált irodalom:

- Lengyel I. (2000): A regionális versenyképességről. *Közgazdasági Szemle*, 12, 962-987. o.
Lengyel I. (2003): *Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon*. JATEPress, Szeged.
Lengyel I. (2004): The Pyramid Model: Enhancing Regional Competitiveness in Hungary. *Acta Oeconomica*, 3, 323-342. o.

- Lengyel I. (2005): On the interpretation of territorial competition and competitiveness. In Horváth Gy. (ed.): *Competitiveness of the Hungarian Regions and Places in the European Economic Space*. Centre for Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 37. o. (megjelenés alatt).
- Lengyel I. (2006): A regionális versenyképesség értelmezése és piramis-modellje. *Területi Statisztika*, 2, 131-147. o.
- Lengyel I. (2009): Knowledge-based local economic development for enhancing competitiveness in lagging areas of Europe: The case of the University of Szeged. In Varga, A. (ed.) *Universities, Knowledge Transfer and Regional Development: Geography, Entrepreneurship and Policy*. Edward Elgar, Cheltenham–Northampton, 322-349. o.
- Lengyel I. (2010): *Regionális gazdaságfejlesztés. Versenyképesség, klaszterek és alulról szerveződő stratégiák*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lengyel I. (2012a): Regionális növekedés, fejlődés, területi tőke és versenyképesség. In Bajmócy Z. – Lengyel I. – Málovics Gy. (szerk.): *Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság*. JATEPress, Szeged, 151-174. o.
- Lengyel I. (2012b): A kelet-közép-európai országok régióinak versenyképessége. In Rechnitzer J. – Smahó M. (szerk.): *Járműipar és regionális versenyképesség*. Széchenyi István Egyetem Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 191-229. o.
- Lengyel, I. – Lukovics, M. (2006): An Attempt for the Measurement of Regional Competitiveness in Hungary. "Enlargement, Southern Europe and the Mediterranean" 46th Congress of the European Regional Science Association, Volos, 29. o. Letölthető: <http://www.ersa.org/ersaconfs/ersa06/papers/350.pdf>.
- Lengyel I. – Rechnitzer J. (2000): A városok versenyképessége. In Horváth Gy. – Rechnitzer J. (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. MTA RKK, Pécs, 130-152. o.
- Lengyel I. – Rechnitzer J. (2004): *Regionális gazdaságtan*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
- Lengyel I. – Rechnitzer J. (2013a): The Competitiveness of Regions in the Central European Transition Countries. *The Macrotheme Review*, 2(4), 106-121. o.
- Lengyel I. – Rechnitzer J. (2013b): Drivers of Regional Competitiveness in the Central European Countries. *Transition Studies Review*, Vol. 20, issue 3, 421-435. o.
- Lengyel I. – Szakálné Kanó I. (2012): Competitiveness of Hungarian Urban Microregions: Localization Agglomeration Economies and Regional Competitiveness Function. *Regional Statistics*, Vol. 52, special issue 2, 27-44. o.
- Lengyel I. – Vas Zs. (2014): *A regionális versenyképesség fogalma és modelljei: a kistérségi versenyképesség konceptuális modellje*. Kézirat, SZTE GTK, Szeged.